

Сучасний менеджмент: сутність, риси та тенденції змін

Віктор Алькема

доктор економічних наук, професор,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: Alkema@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0001-5997-7076

Більшість організацій, які функціонують в сучасних умовах знаходяться під впливом значного числа різнорівневих та різних за джерелами та характером прояву і впливу чинників. Повністю ідентифікувати ці чинники є нереальною задачею для сучасного менеджменту організації. Таке завдання є складним не лише через постійне посилення одних та послаблення інших чинників, зміну джерел та характеру прояву зазначених чинників але і завдяки зміні характеру та величини впливу цих чинників на активи компанії з плином часу та рекомбінації характеру й величини чинників в результаті їх взаємодії між собою. Виходячи з цього можна стверджувати, що менеджмент сучасної організації функціонує в умовах динамічного та нестабільного зовнішнього середовища. А функціонування самих менеджерів відбувається в невизначеності умов та вимог управлінської діяльності. Така невизначеність має комплексний характер. До основних видів невизначеності слід віднести: суб'єктну, інституційну, технологічну та організаційну [1]. Зростання нестабільності зовнішнього середовища висуває високі вимоги до проектування та реалізації системи управління сучасною організацією. В свою чергу системи управління організаціями ускладнюються, що потребує створення механізму координації управлінських дій в межах цих системи. Поряд з цим виникає потреба у створенні сучасної інформаційно-аналітичної системи забезпечення управління, яка в умовах інформаційного буму дозволяла б вести оперативний пошук, систематизацію та обробку релевантної інформації та надавала необхідний масив даних для обґрунтування й прийняття адекватного управлінського рішення. Крім того філософія побудови та реалізації системи управління повинна відповідати цінностям та принципам передбаченим загально корпоративною стратегією організації і передбачати синтез та інтеграцію управлінських дій суб'єктів різних рівнів управління. І хоча таке розуміння сучасного менеджменту організації з практичного погляду є очевидних в даний час актуальними залишаються дискусії між науковцями, експертами та практиками щодо сутності цього поняття, його змісту, рис та тенденцій тощо [2-5]. Важливість як наукових так і прикладних дискусій з приводу розуміння сутності, змісту та тенденцій розвитку сучасного менеджменту має суттєве значення для формування професійних та освітніх стандартів у галузі менеджменту які б адекватно відображали запити сучасних організацій та вимоги до професії менеджера, який здатний діяти ефективно в сучасних умовах нестабільності, деструктивну, криз та невизначеності. Важливість розгляду цього питання з позиції самих менеджерів обумовлена більш глибоким і

системним розумінням їх місця та усвідомленням ролі в сучасній організації та змісту виконуваних функцій і завдань управлінської діяльності на конкретній посаді.

Метою цього дослідження є аналіз теоретико - прикладних аспектів розуміння сучасного менеджменту, його основних рис та тенденцій розвитку. Для досягнення цієї мети в роботі вирішували наступні завдання: з'ясовували існуючі альтернативні думки щодо розуміння науковцями сутності сучасного менеджменту; аналізували риси сучасного менеджменту та його базові характеристики; з'ясовували тенденції розвитку сучасного менеджменту. В процесі дослідження аналізували фахові наукові джерела, вивчали експертні думки та публікації науково-прикладного характеру.

На першому етапі дослідження було встановлено, що дотепер не існує усталеного розуміння категорії «сучасний менеджмент». Окремі науковці вважають, що це менеджмент організацій які функціонують в сучасних умовах. Інші сучасний менеджмент відносять скоріше до особливих умов чи вимог реалізації функцій та завдань управління. На нашу думку таке розуміння є найбільш обґрунтованим виходячи із домінування ситуаційного підходу в сучасному управлінні. Крім цих поглядів окремі науковці та практики пов'язують сучасний менеджмент із особливостями підготовки та прийняття управлінських рішень, використання новітніх концепцій та технологій управління тощо. З нашого погляду сутність сучасного менеджменту відображається в таких важливих складових управління як: середовище діяльності, яке диктує як вимоги так і умови діяльності; цінності, пріоритети, інтереси, стилі та культура управлінської діяльності яка притаманна парадигмі управління сучасних організацій; принципи, методи, технології та інструментарій управління які визначають його зміст. Безперечним є той факт, що життєдіяльність організації та її досконалість в аспекті реалізації стратегічних й поточних цілей визначається рівнем професіоналізму та компетентностей менеджменту. Важливим постулатом в цьому дослідженні прийнято факт постійного еволюціонування менеджменту як науки та практики. Це підтверджується появою змін у його сучасній парадигмі та змінах в концептуальних поглядах окремих науковців та експертів галузі. При цьому слід розуміти, що трансформація менеджменту в першій чверті ХХІ століття не буде докорінною. Принципи управління зорієнтовані на безпечність, якість, раціональність продуктивність, оперативність та результативність і ефективність управлінської діяльності, а також більшість існуючих концепцій, методів та інструментів менеджменту залишатимуться актуальними і в перспективі. Роль якості діяльності і в майбутньому залишиться одним із стратегічних векторів досягнення належного рівня конкурентоспроможності організацій.

На підставі цього було сформульовано визначення сучасного менеджменту як феномену, що є симбіозом сучасної науки та успішної практики у сфері управління організаціями, які функціонують в сучасних умовах. Цей феномен є складним і може бути представленим з позиції діяльнісного, системного, проектного і

процесного підходів та їх гармонійного поєднання. Сучасний менеджмент є окремим видом економічної діяльності яка притаманна організації будь якої галузі чи сфері діяльності, що має визначені цілі власного функціонування. Ми розглядаємо сучасний менеджмент як застосування комплексу результативних управлінських та забезпечуючих технологій спрямованих на досягнення організацією стратегічних і поточних цілей в умовах змін, нестабільного й деструктивного середовища з визначеною ефективністю використання ресурсів. З позиції системного підходу сучасний менеджмент це управлінська система організації здатна адекватно реагувати на будь які зміни в середовищі її функціонування та приймати оперативні і якісні рішення для досягнення запланованих стратегічних і поточних цілей. Як бачимо фундаментальними особливостями сучасного менеджменту є: управління змінами які для організації стають цілком природним явищем; управління в умовах нестабільності та невизначеності; ускладнення систем управління, що викликано необхідністю оперативного обґрунтування та прийняття комплексних рішень.

На другому етапі аналізували риси сучасного менеджменту та його базові характеристики. Аналіз існуючих праць присвячених цим питанням свідчить, що значний вклад в розуміння особливостей сучасного менеджменту внесли провідні вчені світового рівня Генрі Міцберг, Гарі Хемел та інші науковці які сформувавши 25 задач менеджменту XXI століття. Однак визначені ними особливості були сформовані переважно на підставі аналізу управлінської теорії й практики останньої чверті XX століття та першого десятиліття XXI століття. І в сучасних умовах не завжди є актуальними. Концептуальні засади які було покладено для вирішення зазначених вище завдань були характерні для умов посилення глобалізаційних процесів, суцільну економічну інтеграцію країн та регіонів світу. Тобто переважно для умов вільної торгівлі. Реалії сьогодення свідчать, що початок другого десятиліття XXI століття характеризується посиленням деглобалізаційних тенденцій, локалізацією та регіоналізацією економічної діяльності, появою політичних, санітарно-епідеміологічних й економічних бар'єрів, значною реструктуризацією світових ринків, зародженням нових політичних та економічних союзів країн та регіонів світу, зростанням неекономічних чинників у конкурентній боротьбі, активацією змін в кон'юктурі окремих цільових міжнародних ринків товарів, посиленням мілітаристських інструментів у вирішенні економічних цілей і завдань, впливом на управлінські рішення кліматичних змін, соціальних цінностей та орієнтирів й нових екологічних бар'єрів. Все це та інші супутні тенденції безпосередньо відображаються на діяльності суб'єктів управління в системах менеджменту сучасних компаній та вимагають від них розробки адекватних та ефективних стратегій для досягнення цілей. Під впливом зазначених вище тенденцій в дослідженні і формували риси сучасного менеджменту. Важливими постулатами сучасного менеджменту є: постійне управління змінами з метою досягнення визначених цілей та прийняття якісних рішень з урахуванням інновацій та соціальної відповідальності й загально корпоративних цінностей. Вихідними

принципами сучасного менеджменту є лідерство та відповідальність. Сучасний менеджмент повинен ґрунтуватись на глобальній мотивації усіх учасників діяльності акціонерів, власників компанії, менеджерів усіх рівнів, працівників, споживачів та стейкхолдерів яку спрямовано на формування з цих учасників середовища партнерів яке є підґрунтям гармонійного розвитку компанії. Цільова мотивація персоналу розглядається лише окремим завданням в межах функції мотивації. В реалізації цієї функції зростає роль маркетингового управління та PR – технологій завдяки яким здійснюється вплив на цільові аудиторії і в першу чергу на споживачів з метою прийняття останніми бажаного для суб'єктів управління організацією рішення. Сучасний менеджмент суттєво залежить від досягнень у сфері науково-технічного прогресу, інноваційних управлінських технологій, нових знань та цифрових рішень. Отже інноваційний характер управлінської діяльності є важливою рисою сучасного менеджменту. Інноваційність сучасного менеджменту полягає не лише в функціях та методах діяльності але і формах залучення та використання персоналу та інших ресурсів. Інтелектуалізація та цифровізація управлінських процесів та процедур в організаціях стає повсякденною практикою. Про це свідчить тенденція щодо зростання інтелектуальних витрат в загальних витратах компаній на управління. Першопричиною такого факту є постійне зростання складності та капіталомісткості систем управління сучасних компаній. Однією із очевидних рис сучасного менеджменту стала відмова менеджерів від жорсткого авторитарного стилю управління та використання переважно демократичного стилю при якому суб'єкт управління є гнучким й адаптивним з точки зору принципів та норм і нормативів діяльності. Наступною рисою сучасного менеджменту є командна робота пов'язана з необхідністю прийняття комплексних й адекватних вимогам оперативних рішень сформованими корпоративними комітетами чи комісіями з участю експертів, новаторів, вузькоспеціалізованих професіоналів тощо. Командна робота вимагає від менеджерів не лише навичок координації дій але і достатньо розвинених цифрових і комунікативних компетентностей. Управлінська діяльність в системах управління сучасних організацій характеризується переходом від суб'єкт – об'єктного до суб'єкт – суб'єктного підходу до управління, який трансформує масове управління у персональне тобто соціально спрямоване, а в кінцевому рахунку особистісно-орієнтоване. Це пов'язано в першу чергу з тим, що більшість управлінських процесів спрямовано на управління інтелектуальною працею або працею яка не має жорстких алгоритмів і вимагає вибору оптимального сценарію дій від персоналу. В сучасному менеджменті відбувається перехід від переважно ресурсної оцінки організації до оцінки її потенціалу, а зміст управління концентрується не на залученні й маніпуляції ресурсів, а на формуванні та розвитку потенціалу організації. В результаті такого переходу на практиці зростають вимоги до інформаційного забезпечення управління, а частка інформаційно-аналітичної роботи менеджера в діяльності менеджера різко збільшується.

На завершальному етапі дослідження з'ясовували тенденції розвитку

сучасного менеджменту. Системний аналіз тенденцій розвитку сучасного менеджменту свідчить про наявність сутнісних змін у напрямках оптимізації організаційних структур управління. Відбувається перехід від жорстких вертикально інтегрованих структур управління до гнучких горизонтальних структур з визначеними межами ключових компетенцій виконавців. В результаті зменшується в організаційних структурах частка менеджерів середніх ланок управління. А саме управління від об'єктного переорієнтується на управління інформацією і знаннями. Наявна тенденція ерозії жорстких стилів управління та перехід до гнучких та адаптивних стилів, а зміст управлінських процедур має переважно ситуативний характер. Ідентифіковано зростання збалансованості влади в суб'єкт - суб'єктному управлінні, що сприяє підвищенню мотивації учасників діяльності за рахунок розширення делегування повноважень. Виявлено переорієнтацію в сучасному менеджменті авторитарного управління на переважно колективне. В результаті такого підходу прийняті рішення є більш соціально орієнтованими і відповідальними й враховують баланс інтересів учасників. А в наявних сучасних системах мотивації зростає роль комплексу індивідуальних і групових мотивів які сприяють досягненню комплексних цілей. Таким чином, дослідивши сутність, основні риси та тенденції сучасного менеджменту в дослідженні було встановлено зміну в проектуванні та реалізації організаційних структур управління, ідентифіковано зміни в стилі та характері управлінської діяльності, виявлено перехід від суб'єктно-об'єктного до суб'єктно - суб'єктного управління. Встановлено зміну авторитарного підходу на командний та проектно-орієнтований підхід до управління.

Ключові слова: організація, середовище функціонування організації, сучасний менеджмент, риси сучасного менеджменту, тенденції розвитку сучасного менеджменту.

Список використаних джерел

1. *Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств: монографія / С.М. Липтєв, В.Г. Алькема, В.С. Сідак, М.І. Копитко.- К.: Університет економіки та права "КРОК", 2017. - 508 с.*
2. *Кузин Д. Менеджмент XXI века: новый взгляд. Теория и практика управления. 2014. № 4. С. 16–25.*
3. *Плахотнік О.О. Перспективи та основні напрями розвитку сучасного менеджменту/ О.О. Плахотнік, М.М. Кучер / - Економіка та управління підприємствами. Випуск № 5(79). 2020. С. 75-URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_79_2020_ukr/13.pdf (дата звернення: 27.03.2023).*
4. *Gary Hamel's Management 2.0. Empowered Individuals and Empowering Institutions//The Wall Street Journal. April 20, 2010.*
5. *Хэмел Г., Брин Б. Будущее менеджмента. Best Business Books. 2013. 276 с.*
6. *Яшкіна Н.В. Основні характеристики сучасного менеджменту. Економіка та держава. №7. 2010. С. 33-36. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2010/11.pdf (дата звернення 27.03.23).*